

Stanovisko veřejného ochránce práv k získání odborné způsobilosti k řízení motocyklu člověkem se sluchovým postižením

Žena se sluchovým postižením, která se identifikuje jako neslyšící (dále také „stěžovatelka“), chtěla získat řidičské oprávnění k řízení motocyklu. Na území hlavního města Prahy nemohla najít autoškolu, která by jí poskytla výcvik a při provádění praktických jízd zohlednila její sluchové postižení. Stěžovatelka mě požádala o pomoc a posouzení platné právní úpravy. Podle jejího názoru zákon o získávání a zdokonalování způsobilosti k řízení motorových vozidel¹ znevýhodňuje lidi se sluchovým postižením.

Na základě jejího podnětu jsem opakovaně komunikoval s Ministerstvem dopravy (dále jen „ministerstvo“), Asociací autoškol ČR (dále jen „Asociace“), Centrem služeb pro silniční dopravu (dále jen „Centrum“) a organizacemi hájícími práva lidí se sluchovým postižením (dále jen „organizace“).² Ministerstvo, Asociace a organizace mi poskytly důležité informace o praktickém provádění výše citovaného zákona a potřebách lidí se sluchovým postižením.

Stěžovatelce jsem následně předal informace, jak by mohla svou životní situaci řešit. Její případ jsem ale využil k obecnému sledování toho, jak Česká republika naplňuje Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením (dále jen „Úmluva“),³ což je jeden ze zákonných úkolů veřejného ochránce práv.⁴

Vydávám toto stanovisko, v němž představuji všechny shromážděné informace. Nejprve shrnuji právní úpravu, následně prezentuji poznatky ministerstva a oslovených organizací a poté připojuji své hodnocení. V závěru stanoviska formuluji tři opatření směřující k ochraně práv lidí se sluchovým postižením.⁵ Opatření navrhuji ministerstvu a Centru.

A. Statistické údaje o lidech se sluchovým postižením a související právní úprava

A.1 Statistické údaje o lidech se sluchovým postižením v České republice

Český statistický úřad (dále „ČSÚ“) ve výběrovém šetření zjistil, že v České republice žije 135 tisíc osob, u kterých se zdravotní postižení projevovalo ve sluchové oblasti. I když tito lidé použili své kompenzační pomůcky, tak tři čtvrtiny z nich měly potíže rozumět při rozhovoru s jinou osobou v tiché místnosti. Pokud byl navíc v místnosti ruch, nebo hovořilo více lidí zároveň, mělo potíže s rozhovorem už 93 % osob se sluchovým postižením. Zcela nebo téměř neslyšících bylo podle výsledků zhruba **6,5 tisíc osob** (5 %

1 Zákon č. 247/2000 Sb., o získávání a zdokonalování způsobilosti k řízení motorových vozidel, ve znění pozdějších předpisů.

2 Jmenovitě: Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel, z. s. (ASNEP), Česká unie neslyšících, z. ú. (ČUN), Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR, Tichý svět, o. p. s.

3 Vyhlášená pod č. 10/2010 Sb. m. s.

4 Ustanovení § 1 odst. 7 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

5 Ustanovení § 21c odst. 1 písm. a) zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

z osob se sluchovým postižením).⁶ Pro přibližně 4,7 tisíc osob je znakový jazyk mateřským jazykem nebo hned druhým jazykem po českém jazyce.⁷ Neexistují údaje o tom, kolik lidí preferuje komunikaci prostřednictvím písemného záznamu mluvené řeči:⁸ simultánního přepisu.

Tímto stručným sociologickým přehledem chci upozornit, že lidé se sluchovým postižením tvoří **skupinu lidí s různými potřebami**⁹ a zároveň **ne zcela početně zanedbatelnou**. Lidé se sluchovým postižením jsou právoplatnými členkami a členy naší společnosti. Tito lidé se podobně jako lidé bez sluchového postižení vzdělávají, pracují, zakládají rodiny, účastní se politického a kulturního života a zaslouží si respekt a rovný přístup ke všem právům.

A.2 Závazky plynoucí z Úmluvy

Česká republika ratifikovala Úmluvu v roce 2009. Je součástí našeho právního řádu a má aplikační přednost před zákony. Úmluva je postavena na několika klíčových zásadách, mezi nimiž v kontextu této problematiky vyniká zásada nediskriminace, přístupnosti a plného a účinného zapojení a začlenění lidí s postižením do společnosti [čl. 3 písm. b), c) a f) Úmluvy]. Česká republika se mimo jiné zavázala k tomu, že přijme **veškerá odpovídající legislativní, administrativní a jiná opatření pro provádění práv uznaných v Úmluvě** a zdrží se jakéhokoli jednání nebo postupu, jenž je v rozporu s Úmluvou, a zároveň zajistí, aby veřejné orgány a instituce jednaly v souladu s Úmluvou [viz čl. 4 písm. a), d) Úmluvy].

Podle čl. 1 Úmluvy lidé se zdravotním postižením zahrnují osoby mající dlouhodobé fyzické, duševní, mentální nebo **smyslové** postižení, které v interakci s různými překážkami může bránit jejich plnému a účinnému zapojení do společnosti na rovnoprávném základě s ostatními.

Podle čl. 9 odst. 1 Úmluvy má Česká republika povinnost přijmout příslušná opatření k zajištění přístupu osob se zdravotním postižením na rovnoprávném základě s ostatními, mimo jiné k informacím a komunikaci, včetně informačních a komunikačních technologií a systémů, a k dalším zařízením a službám dostupným nebo poskytovaným veřejnosti. Tato opatření jsou přijímána za účelem, aby lidé s postižením mohli žít **nezávislý život a neprohlubovalo se jejich vyloučení a závislost na péči jiných osob či státu**. Opatření, která je vhodné přijmout za účelem překonání bariér, se mají dotýkat mimo jiné také **informačních, komunikačních a dalších služeb**.

6 Český statistický úřad. Výběrové šetření osob se zdravotním postižením v roce 2018. Zdravotnictví, pracovní neschopnost [on-line] Praha: 2019. str. 22. Dostupné z: <https://www.czso.cz/>.

7 Vachuška, Jakub. *Jaký jazyk je nám vlastní*. In Statistika & my. Praha: Český statistický úřad. č. 7-8, roč. 12, č. 46-47. [on-line] Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/wp-content/uploads/2022/08/1804220708.pdf>

8 Písemný záznam mluvené řeči je převod mluvené řeči do písemné podoby v reálném čase. V praxi bývá označován jako „simultánní přepis“. Pro potřeby hluchoslepých se písemný záznam provádí zvětšeným písmem nebo Braillovým písmem.

9 Pro některé je mateřský český jazyk, pro další český znakový jazyk. Někteří dokáží odezírat ze rtů slyšícího účastníka komunikace, jiní potřebují ke komunikaci tlumočnicka českého znakového jazyka. Variant je samozřejmě mnohem více.

Získání odborné způsobilosti k řízení motorového vozidla (včetně motocyklu) bezprostředně souvisí s tím, zda člověk s postižením může realizovat svá další práva zaručená Úmluvou. Zejména se jedná o právo na práci (čl. 27), osobní mobilitu (čl. 20) či právo na kulturní život, rekreaci, volný čas (čl. 30).

A.3 Vnitrostátní právní úprava

Zákon o získávání a zdokonalování způsobilosti k řízení motorových vozidel umožňuje lidem se sluchovým postižením absolvovat výcvik k získání řidičského oprávnění pro skupinu AM, A1, A2 nebo A. Samozřejmě platí, že člověka se sluchovým postižením musí posuzující lékař uznat zdravotně způsobilým k řízení motorových vozidel některé ze skupin vozidel AM až A.¹⁰ Pro tento účel je možné (a vhodné) využívat motocykl, který je vybaven dvojitým řízením a dvojitým zařízením umožňujícím ovládnutí spojky a provozní brzdy.¹¹ Pokud je sluchové postižení vážnějšího charakteru, nebude totiž s největší pravděpodobností možné využít toho, aby výcvik probíhal na doprovodném motocyklu či v doprovodném vozidle za použití elektronického zařízení umožňujícího komunikaci učitele se žákem.¹² Učitel autoškoly se musí s žákem se sluchovým postižením domluvit na tom, jak budou mezi sebou komunikovat.

Pokud jde o samotnou zkoušku, zákon umožňuje přítomnost tlumočnicka v žadatelem zvoleném komunikačním systému neslyšících výslovně v případě zkoušky ze znalosti ovládnutí a údržby vozidla.¹³ U zkoušky z praktické jízdy je tlumočnick výslovně zmíněn v ustanovení § 43 odst. 4 zákona o získávání a zdokonalování způsobilosti k řízení motorových vozidel – z textu zákona nepřímou vyplývá, že sedí ve vozidle. Míří tedy na situace odlišné od řízení motocyklu.

Praktická zkouška má podle zákona probíhat tak, že (jakýkoliv) žadatel jede sám na výcvikovém motocyklu, který nemusí být vybaven dvojitým řízením ani dvojitým zařízením umožňujícím ovládnutí spojky a provozní brzdy, a zkušební komisař jede za žadatelem na doprovodném motocyklu nebo v doprovodném automobilu řízeném učitelem výcviku. Pokyny dává žadateli zkušební komisař pomocí elektronického zařízení umožňujícího komunikaci se žákem; při jízdě v doprovodném automobilu může dávat pokyny prostřednictvím učitele výcviku.¹⁴

10 Ztráta sluchu by neměla být vyšší než 30 % (dle Fowlera); žadatele nebo řidiče se ztrátou sluchu vyšší než 30 % lze uznat za zdravotně způsobilé k řízení motorového vozidla, pokud jsou schopni rozumět hovorové řeči alespoň do vzdálenosti 5 m, a to i pomocí zdravotnického prostředku. Příloha č. 3 vyhlášky o zdravotní způsobilosti k řízení motorových vozidel.

11 I když je tento způsob výcviku v podstatě na ústupu. Podrobněji viz BUŠTA, Pavel, KNĚŽÍNEK, Jan. Zákon o získávání a zdokonalování odborné způsobilosti k řízení motorového vozidla (247/2000 Sb.) – Komentář. In: on-line ASPI verze 2020 [právní informační systém]. © 2000–2020 Wolters Kluwer ČR, a. s. [cit. 16. 12. 2020]. ISBN 978-80-906024-0-3 ASPI ID: KO247_2000CZ.

12 Ustanovení § 29a zákona o získávání a zdokonalování způsobilosti k řízení motorových vozidel.

13 Ustanovení § 41 odst. 2 zákona o získávání a zdokonalování způsobilosti k řízení motorových vozidel. Tato zkouška se nadto neprovádí u motocyklu.

14 Ustanovení § 43 odst. 6 zákona o získávání a zdokonalování způsobilosti k řízení motorových vozidel.

Jak plyne z výše uvedeného, aktuální právní úprava zkoušky z praktické jízdy k získání řidičského oprávnění pro skupinu AM, A1, A2 nebo A **nepamatuje výslovně na postup, kdy je zkoušen člověk se sluchovým postižením**. Zejména neslyšící žadatelé nemohou komunikovat se zkušebním komisařem pomocí elektronického zařízení, jak předvídá zákon u zkoušky lidí bez sluchového postižení.¹⁵

S ohledem na skutečnost, že stěžovatelka tvrdí, že jí odmítlo několik autoškol, a i kdyby nakonec výcvik v jedné z nich absolvovala, nebylo ze zákona zřejmé, jak proběhne její praktická zkouška, jsem se postupně obrátil na ministerstvo, Asociaci, Centrum a organizace prosazující zájmy lidí se sluchovým postižením.

B. Informace od ministerstva, Asociace, Centra a organizací

B.1 Ministerstvo

Ministerstvo se písemně vyjádřilo¹⁶ jak k zajištění dostupnosti výuky a výcviku pro žadatele se sluchovým postižením na území České republiky, tak i k přiměřeným opatřením, která je možné podle individuálních okolností přijmout, aby žadatel se sluchovým postižením (nejčastěji neslyšící) mohl složit dílčí zkoušku z praktické jízdy.

B.1.1 Dostupnost výuky a výcviku pro žadatele se sluchovým postižením

Ministerstvo oslovilo Asociaci s požadavkem na zjištění kooperativních autoškol v rámci České republiky. K 1. září 2022 je devět provozovatelů autoškol připravených k provádění výuky a výcviku žadatelů se sluchovým postižením.¹⁷ Asociace ve spolupráci s ministerstvem identifikuje další provozovatele autoškol za účelem zajištění provádění výuky a výcviku osob se sluchovým postižením v jednotlivých regionech Česka. Asociace po domluvě s ministerstvem následně umístí seznam provozovatelů autoškol na své webové stránky.

Důvodem pro výběr autoškol je, že jak výcvik, tak i zkouška může vyžadovat **speciální technické vybavení** (např. speciální štít na zkušební helmě – v podrobnostech níže). Autoškoly vnímají tato specifika jako bezproblémová, ale takovéto vybavení není možné mít v každé autoškolce. Bude nutné řešit vybavení podle počtu žadatelů na úrovni krajů, případně okresů.¹⁸

B.1.2 Přiměřená opatření pro účely složení dílčí zkoušky z praktické jízdy

Ministerstvo zastává názor, že platnou právní úpravu je možné interpretovat tak, že člověku se sluchovým postižením umožňuje absolvovat výuku a výcvik k získání řidičského

15 Viz § 43 odst. 6 zákona o získávání a zdokonalování způsobilosti k řízení motorových vozidel.

16 Vyjádření bývalého ministra dopravy Karla Havlíčka ze dnů 22. 6. a 30. 9. 2021 (č. j. MD-16536/2021-160/2, MD-16536/2021-160/5).

17 Ověřeno v rámci pracovního setkání pověřeného pracovníka Kanceláře veřejného ochránce práv s Asociací.

18 Vyjádření náměstka Ing. Ladislava Němce na zasedání Vládního výboru pro osoby se zdravotním postižením ze dne 24. 6. 2021. Dostupné zde <https://www.vlada.cz/assets/ppov/vvozp/zasedani-vyboru/zapis-VVOZP-24-06-2021.pdf>.

oprávnění a zkoušku z odborné způsobilosti k řízení motorového vozidla. **Není tudíž potřeba měnit právní úpravu.**

Pokud jde o provádění dílčích zkoušek z praktické jízdy motorových vozidel skupin AM až A, přijalo ministerstvo **metodické opatření** za účelem dosažení jednotnosti provádění zkoušek z odborné způsobilosti žadatelů o řidičská oprávnění se sluchovým postižením všemi obecními úřady obcí s rozšířenou působností. Uvedené opatření spočívá v tom, že v rámci povinných zdokonalovacích školení jsou zkušební komisaři seznámeni s možnostmi provádění dílčích zkoušek z praktické jízdy motorových vozidel skupin AM až A žadatelů o řidičská oprávnění se sluchovým postižením následujícím způsobem.

První část uvedené dílčí zkoušky z praktické jízdy na motocyklu je možné provést za pomoci tlumočnicka českého znakového jazyka, který bude před jejím zahájením tlumočit žadateli poučení, požadavky, případně další vysvětlující doplnění zkušební komisaře. Pro další upřesnění může zkušební komisař využít náčrty zkoušených úkonů, nebo jejich vyobrazení v příloze č. 7 prováděcí vyhlášky.¹⁹

Před zahájením i v průběhu druhé části uvedené dílčí zkoušky může zkušební komisař využít tlumočnicka českého znakového jazyka k poučení, stanovení trasy zkoušky s předběžnými body zastávek, kde komisař sdělí další trasu nebo upřesňující informace. Způsob navádění žadatele pomocí určených bodů zastávek nebo dálkových cílů zkušební komisaři běžně využívají pro zjišťování samostatnosti rozhodování v silničním provozu u ostatních žadatelů.

Druhou část uvedené dílčí zkoušky lze provést jednak za pomoci tlumočnicka českého znakového jazyka, ale též jinými způsoby, vždy však závislými na technickém vybavení provozovatele autoškoly nebo samotného žadatele. Zkušební komisař může provádět navádění žadatele se sluchovým postižením pomocí jiných komunikačních systémů, např. *smart* přílby se zobrazením pokynů v hledí, nebo monitoru přílby a podobně.

Zkušební komisaři budou nadále v rámci povinných zdokonalovacích školení seznamováni také se zásadou, aby jimi prováděná dílčí zkouška z praktické jízdy s člověkem se sluchovým postižením byla prováděna způsobem, jakým provozovatel autoškoly prováděl výcvik, a to po vzájemné domluvě a koordinaci všech zúčastněných stran.

Ministerstvo o této věci jednalo s členem Vládního výboru pro osoby se zdravotním postižením, zástupci organizací a odborné veřejnosti²⁰ a resortními protějšky ze zahraničí. Ministerstvo představilo opatření na jednání Vládního výboru pro osoby se zdravotním postižením dne 24. června 2021.

19 Vyhláška č. 167/2002 Sb., kterou se provádí zákon č. 247/2000 Sb., o získávání a zdokonalování odborné způsobilosti k řízení motorových vozidel a o změnách některých zákonů, ve znění zákona č. 478/2001 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

20 V rámci resortní Pracovní skupiny autoškolství, jejímiž členy jsou zástupci odborné veřejnosti z řad provozovatelů autoškol, zkušebních komisařů, obecních úřadů obcí s rozšířenou působností a Policie České republiky.

B.2 Asociace

Asociace má formu zapsaného spolku a její členskou základnu tvoří do 200 autoškol. Členkami spolku nejsou všechny autoškoly působící na území České republiky a ne všechny, které členkami jsou, nabízejí výuku a výcvik k získání řidičského oprávnění na motocykl. Její stanovisko je možné vztahovat pouze na určitou část autoškol. Asociace se podobně jako ministerstvo vyjádřila k faktickému zajištění výuky a výcviku pro žadatele se sluchovým postižením a navrhla přiměřená opatření, která je možné přijmout, aby žadatel se sluchovým postižením mohl složit dílčí zkoušku z praktické jízdy (vždy v rámci platného zákonného rámce).²¹ Asociace přednesla své stanovisko ministerstvu a téma projednala také na své valné hromadě v listopadu 2021.

B.2.1 Dostupnost výuky a výcviku pro žadatele se sluchovým postižením

Asociace k dotazu, kolik autoškol nabízí výcvik na motocykl, jenž je vybaven dvojitým řízením a dvojitým zařízením umožňujícím ovládnutí spojky a provozní brzdy, uvedla, že většina autoškol provádí přinejmenším první část výcviku „klasickým“ způsobem na motocyklu s dvojitými řídítky. K tzv. „sólo jízdám“ se přistupuje až v pozdější fázi výcviku. Asociace zastává názor, že převážnou část výcviku lze provést s výjimkou nácviku zvláštních úkonů první části zkoušky „klasicky“, tedy na motocyklu s dvojitými řídítky.

Asociace potvrdila, že oslovila všechny autoškoly v červenci 2021 s dotazem, zda jsou některé z nich připraveny poskytovat výcvik žadatelům se sluchovým postižením. Obdržela pozitivní reakci 9 autoškol (z Libereckého, Pardubického, Moravskoslezského, Středočeského kraje a z Prahy). Seznam těchto autoškol Asociace poskytla ministerstvu a zveřejnila v diskusní skupině provozovatelů autoškol na sociální síti Facebook. Seznam by měl být dostupný také na jejich nových internetových stránkách. Asociace dále uvedla, že v případě konkrétní poptávky organizací je připravena hledat mezi svými členkami v krajích, z nichž na výzvu nereagovala žádná autoškola.

B.2.2 Přiměřená opatření pro účely složení dílčí zkoušky z praktické jízdy

Asociace potvrzuje, že u zkoušky z praktické jízdy, která se koná na cvičné ploše, je vhodná u neslyšících přítomnost tlumočnicka českého znakového jazyka, a to za účelem vysvětlení jednotlivých úkonů a poučení žadatele před samotnou jízdou.

Asociace navrhla, že by druhá část zkoušky z praktické jízdy mohla proběhnout tak, že komisař sdělí žadateli prostřednictvím tlumočnicka směr jízdy, případně místa, kde zastaví a dozví se pokračování trasy. Toto lze podpořit nahráním trasy do GPS navigace. Tím žadatel prokáže orientaci v provozu, sledování dopravního značení i řešení dopravních situací. Pokyny k zastavení ze strany komisaře je možný buď dálkově ovládanou kontrolkou někde v zorném, nebo periferním poli řidiče, případně problikáváním dálkovými světly doprovodného vozidla. Pokud takto bude žadatel na zkoušku připravován, nebude to podle názoru Asociace působit v praxi potíže.

21 Vyjádření pana A. ze dne 18. ledna 2021 a 4. ledna 2022; vyjádření pana B. ze dne 16. listopadu 2021.

B.3 Centrum

Centrum se vyjádřilo k prohloubení vzdělávání zkušebních komisařů, které iniciovalo ministerstvo. V červnu 2021 Centrum zpracovalo prezentaci nesoucí název „Právní problematika – zákon č. 247/2000 Sb., o získávání a zdokonalování odborné způsobilosti k řízení motorových vozidel“. Téma osob se sluchovým postižením jako žadatelů o řidičské oprávnění je přednášeno v rámci zdokonalovacího školení pro zkušební komisaře. Školení probíhají každý týden v průběhu celého roku. Problematika je rozebírána pouze okrajově, protože není hlavní náplní tohoto školení. Centrum uvedlo, že nekonzultovalo uvedené téma s žádnou organizací lidí se sluchovým postižením. Centrum deklarovalo ochotu zabývat se postřehy nebo návrhy, které se týkají obsahu prezentace pro zkušební komisaře.²²

B.4 Organizace prosazující zájmy lidí se sluchovým postižením

Organizace konstatovaly, že lidé se sluchovým postižením se setkávají s odmítnutím autoškol z důvodu svého zdravotního postižení. Organizace těmto lidem pomáhají najít autoškolu v místě jejich bydliště, která je ochotna tyto uchazeče přijmout k výcviku, a prozatím byly vždy úspěšné.

Organizace v minulosti jednaly s ministerstvem a Ministerstvem zdravotnictví o pravidlech pro získání řidičského oprávnění u osob se sluchovým postižením. Především šlo o pravidla, která souvisí s řízením motorového vozidla v pracovněprávním vztahu (zemědělství, nákladní doprava), nebo je řízení motorového vozidla předmětem samostatné výdělečné činnosti. Organizace se především zabývaly posuzováním zdravotní způsobilosti (sluchovou ostrostí) a tato jednání ještě nejsou ukončena.²³ Problematika, kterou řeším v tomto stanovisku, je tedy mnohem užší než ta, kterou se organizace již delší dobu zabývají.²⁴

Přístup ministerstva je podle sdělení organizací obecně vstřícný a otevřený. K navrženým opatřením uvedly, že nepodporují vznik „specializovaných“ autoškol pro lidi se sluchovým postižením. Řešení by mělo být takové, aby všechny autoškoly mohly nabídnout přiměřená opatření jak v rámci výcviku, tak i při zkoušce. Zároveň uvedly, že by se rády seznámily s obsahem zdokonalovacího školení, aby mohly posoudit, zda jsou předávané informace zkušebními komisařům dostatečné.

C. Právní hodnocení

Na prvním místě chci ocenit aktivní přístup ministerstva a Asociace ve vztahu k řešené otázce. Uvedený přístup ostatně ocenily ve svých vyjádřeních i všechny organizace. Jsem zároveň rád, že existuje shoda na tom, že **přijetí přiměřených opatření ve vztahu**

²² Vyjádření pana C., referenta oddělení vzdělávání, ze dne 16. 12. 2021.

²³ V návaznosti na vyhlášku č. 277/2004 Sb., o stanovení zdravotní způsobilosti k řízení motorových vozidel, zdravotní způsobilosti k řízení motorových vozidel s podmínkou a náležitosti lékařského potvrzení osvědčujícího zdravotní důvody, pro něž se za jízdy nelze na sedadle motorového vozidla připojovat bezpečnostním pásem (vyhláška o zdravotní způsobilosti k řízení motorových vozidel), ve znění pozdějších předpisů.

²⁴ Pro informaci lze odkázat na zápis ze zasedání Vládního výboru pro osoby se zdravotním postižením ze dne 18. 3. 2021 (bod 3). Dostupné zde <https://www.vlada.cz/assets/ppov/vvozp/zasedani-vyboru/zapis-VVOZP-18-03-2021.pdf>.

k žadatelům o řídičské oprávnění se sluchovým postižením je možné bez nutnosti novelizace stávajících obecně závazných předpisů. Některá dílčí opatření již byla realizována a zatím jsem neobdržel další podněty nasvědčující tomu, že by v praxi vznikaly problémy s přístupem autoškol či zkušebních komisařů k žadatelům se sluchovým postižením. Zároveň od lidí se sluchovým postižením vím, že je v jejich komunitě známo, které autoškoly jsou „uživatelsky vstřícné“, a proto se hlásí převážně k nim na základě osobního doporučení. V důsledku této strategie autoškoly odmítají žadatele se sluchovým postižením zřejmě spíše sporadicky.

Proto se v části obsahující právní hodnocení omezím pouze na aspekty, které by mohly sloužit jako **další podnět pro ministerstvo, Asociaci a Centrum** a které přímo odrážejí principy, na kterých je postavena Úmluva.

C.1 Rozmanitost lidí se sluchovým postižením a jejich komunikačních potřeb

Skupina lidí se sluchovým postižením není jednoduší.²⁵ Existují v ní různé skupiny osob, které se liší nejen stupněm vážnosti sluchového postižení (medicínský model postižení), ale zejména komunikačními potřebami (sociální model postižení).²⁶ Některé z nich užívají pro komunikaci mluvený český jazyk, jiné český znakový jazyk. Některé z nich upřednostňují simultánní přepis, jiné tlumočení do českého znakového jazyka. Tlumočení probíhá za přítomnosti tlumočnicka na místě,²⁷ anebo prostřednictvím *on-line* aplikací, jež umožňují chytré telefony.²⁸ Některé osoby při komunikaci s člověkem bez sluchového postižení odezírají z jeho rtů. Další mají kochleární implantát, ale nemusí vždy rozumět mluvené češtině, protože jejich mateřským jazykem je znakový jazyk. Zároveň upřednostňují jednání v místnosti opatřené indukční smyčkou, a tak bych mohl ve výčtu rozličných komunikačních situací pokračovat dál.

Tímto úvodem chci upozornit, že lidi se sluchovým postižením nelze automaticky ztotožňovat s Neslyšícími,²⁹ potažmo uživateli českého znakového jazyka, jak jsem četl v některých vyjádřeních ministerstva. Zároveň platí, že zákon o komunikačních systémech³⁰ zaručuje, že tito lidé budou moci zejména ve veřejném prostoru komunikovat v jimi preferovaném komunikačním systému a stát k tomu zajistí odpovídající podmínky a služby.

25 Skákalová, Tereza. *Uvedení do problematiky sluchového postižení*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011.

26 K rozdílu mezi medicínským a sociálním modelem zdravotního postižení blíže viz Boučková, P. a kol. *Antidiskriminační zákon. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 108–109.

27 Tlumočení je financováno jako sociální služba ve smyslu § 56 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

28 Např. Tichá linka provozována organizací Tichý svět. Více viz www.tichalinka.cz.

29 V zahraniční literatuře se již po několik desetiletí lze setkat se dvěma psanými podobami slova neslyšící. Neslyšící s malým „n“ jsou medicínským označením, kdežto Neslyšící s velkým „N“ vyjadřují pohled jazykově kulturní. Toto rozlišení jsem se rozhodl následovat. Blíže viz Kosinová, Barbora. *Neslyšící jako jazyková a kulturní menšina - kultura neslyšících*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. 61 s.

30 Ustanovení § 1 odst. 2 věta druhá zákona č. 155/1998 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, ve znění pozdějších předpisů: „*Jejich volba musí být v maximální možné míře respektována tak, aby měly možnost rovnoprávného a účinného zapojení do všech oblastí života společnosti i při uplatňování jejich zákonných práv.*“

Jak autoškoly, tak i zkušební komisaři musí být připraveni respektovat rozličnost lidí se sluchovým postižením a s respektem k jejich právům hledat společně cesty, jak jim umožnit výuku a výcvik v autoškolě, posléze také zkoušku z praktické jízdy. **Za klíčovou považují dohodu mezi autoškolou a uchazečem na začátku výcviku o tom, jakým způsobem budou vzájemně komunikovat.** Tuto dohodu, pokud se pohybuje v zákonném rámci (viz výše), by měl posléze převzít i zkušební komisař při zkoušce z praktické jízdy.

Je úkolem ministerstva, aby **kontinuálně zvyšovalo povědomí o situaci lidí se sluchovým postižením v resortu dopravy**, a tím preventivně zabránilo vzniku situace, kdy bude člověk se sluchovým postižením bezdůvodně odmítnut pro své zdravotní znevýhodnění, ať již z nedostatku znalostí, obav či neochoty autoškoly modifikovat své zavedené postupy a takového žáka ke zkoušce připravit. Paušální odmítání bez rozumného odůvodnění je přímou diskriminací z důvodu zdravotního postižení, která je protizákonná.³¹ Za rozumné odůvodnění takového odmítnutí nepovažují chybějící technické vybavení (viz níže).

C.2 Přednost univerzálního designu před specializovanými opatřeními

Základním předpokladem, který umožňuje osobám se sluchovým postižením žít nezávisle a plně se účastnit na životě společnosti, je **přístupnost**. Kromě veřejně přístupných prostor a např. dopravy je osobám se sluchovým postižením nutné zpřístupnit v nejvyšší možné míře i informace. Přednost by měla být dána řešením v souladu s principem tzv. **univerzálního designu**,³² jehož používání by mělo zajistit plně rovnoprávný a neomezený přístup pro všechny potenciální příjemce a příjemkyně služeb včetně osob se sluchovým postižením způsobem, který respektuje jejich důstojnost a rozmanitost.³³

V souladu s tímto pojetím je i postup, kdy autoškola na základě posouzení individuální situace konkrétního žadatele, použije specifické technické vybavení (např. *smart* přilbu), které mu umožní absolvovat určitou část výcviku (a případně také zkoušku z praktické jízdy). Výcvik by ale mohl proběhnout i **bez tohoto nákladného vybavení**, například za účasti tlumočnicka českého znakového jazyka, je-li žadatel jeho uživatelem, nebo užíváním předem stanovených znaků („brzda“, „zpomal“, „rovně“ apod.).

Domnívám se, že důvodem pro odepření žadatele se sluchovým postižením by neměla být skutečnost, že **autoškola nemá motocykl**, který je vybaven dvojím řízením a dvojím zařízením umožňujícím ovládnutí spojky a provozní brzdy. Jak sama uvedla Asociace, většina autoškol provádí přinejmenším první část výcviku „klasickým“ způsobem na motocyklu s dvojitými řídítky. K tzv. „sólo jízdám“ se přistupuje až v pozdější fázi výcviku. Pokud by

31 Ustanovení § 2 odst. 3 ve spojení s § 1 odst. 1 písm. j) zákona č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon), ve znění pozdějších předpisů.

32 Podle čl. 2 Úmluvy „univerzální design“ znamená navrhování výrobků, vybavení, programů a služeb tak, aby je mohly v co největší míře využívat všechny osoby bez nutnosti úprav nebo specializovaného designu. „Univerzální design“ nevylučuje podpůrné pomůcky pro určité skupiny osob se zdravotním postižením, pokud jsou zapotřebí.

33 Obdobně o této problematice hovoří Výbor OSN pro práva osob se zdravotním postižením v komentáři k čl. 9 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením mimo jiné v bodě 15. Připouští přitom, že aplikování univerzálního designu automaticky nevylučuje potřebu speciální technické pomoci. Viz Committee on the Rights of Persons with Disabilities. General comment No. 2. *Article 9: Accessibility* [on-line]. 2014 [cit. 5. 8. 2022]. Dostupné z: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G14/033/13/PDF/G1403313.pdf?OpenElement>.

žadatel podal přihlášku do autoškoly, která i počáteční část výcviku nerealizuje na motocyklu s dvojitými řídítky, měla by žadateli se sluchovým postižením předat **tytéž informace k řízení motocyklu**, jako je předává žadateli bez sluchového postižení, a to v jím preferovaném komunikačním systému.

Nepovažuji dlouhodobě udržitelné a souladné s Úmluvou, aby stát prostřednictvím ministerstva inicioval vznik **seznamu jakýchsi „specializovaných“ autoškol** pro žadatele se sluchovým postižením, kteří mají zájem získat řidičské oprávnění k řízení motocyklu. Existující seznam osobně považuji za **přechodné řešení**, které může pomoci v případě, kdy je člověk odmítnut několika autoškolami jako v případě, který jsem řešil. Přestože si velmi vážím autoškol, které na dobře míněnou výzvu Asociace ochotně zareagovaly, postup státu by měl být přesně opačný. **Stát by měl vytvořit takové prostředí, aby lidé se sluchovým postižením mohli absolvovat výcvik a následně i zkoušku v místě, kde běžně žijí, studují či pracují.** Jestliže bude podporována myšlenka, že výuka a výcvik je natolik odlišná od lidí bez sluchového postižení (ve skutečnosti jde jen o přenos stále stejných informací v jiném komunikačním systému než je mluvený český jazyk), může se výcvik stát časově a místně nedostupný, což by bylo v rozporu s Úmluvou.

C.3 Participace lidí se sluchovým postižením na věcech, které se jich týkají

Stát má s osobami se sluchovým postižením **konzultovat otázky při přijímání rozhodnutí**, které se jich týkají prostřednictvím organizací je zastupujících. Zjednodušeně řešeno, čl. 4 odst. 3 Úmluvy vyžaduje participaci lidí se sluchovým postižením.³⁴

Dle mých informací k této participaci dochází, pokud jde o problematiku získání řidičského oprávnění lidmi se sluchovým postižením a posuzování jejich zdravotní způsobilosti. Ministerstvo jednalo se zástupci organizací a průběžné výsledky představilo také na zasedání Vládního výboru osob se zdravotním postižením.

Z vyjádření ministerstva a Asociace ale **neplyne**, že by s organizacemi řešily problematiku týkající se řidičského oprávnění na motocykl (vzniklé metodické doporučení a existenci škol, které jsou připraveny přijmout žadatele a žadatelky se sluchovým postižením). Organizace také neměly možnost shlédnout prezentaci Centra, která je určena pro zkušební komisaře v rámci zdokonalovacích školení. Nemohly tak posoudit, zda informace v ní obsažené připraví zkušební komisaře na setkání s žadatelem o řidičské oprávnění, který preferuje komunikaci v jiném komunikačním systému než je mluvený český jazyk.

Považuji za vhodné, aby se na základě tohoto stanoviska ministerstvo výhledově **sešlo** s organizacemi a své postupy a doporučení s nimi dodatečně **projednalo**, případně přijalo další nezbytná opatření.

³⁴ Rozsah této participace blíže vymezuje Committee on the Rights of Persons with Disabilities. General comment No. 7. *Article 4 para. 3: The participation of persons with disabilities in the implementation and monitoring of the Convention* [online]. 2018 [cit. 5. 8. 2022]. Dostupné z: <https://daccess-ods.un.org/tmp/7486709.95235443.html>.

D. Opatření směřující k ochraně práv lidí se sluchovým postižením

Při sledování Úmluvy se ochránce systematicky zabývá problematikou práv osob se zdravotním postižením a za tím účelem zejména podporuje naplňování jejich práv a navrhuje opatření směřující k jejich ochraně.³⁵

D.1 Vytvoření informačního materiálu pro autoškoly

Ministerstvu navrhuji, aby jeho Pracovní skupina pro autoškolství ve spolupráci s organizacemi hájícími práva lidí se sluchovým postižením vytvořila přehledný a stručný **informační materiál pro autoškoly** a rozeslala ho do všech autoškol do 31. ledna 2023. Obsahem materiálu by měly být zejména informace o tom, že lidé se sluchovým postižením mohou být žadateli o řídičské oprávnění (za jakých právních podmínek), jak mohou autoškoly s lidmi se sluchovým postižením komunikovat při teoretické výuce a výcviku a za jakých podmínek může proběhnout zkouška. Součástí materiálu by měla být také informace, jak by autoškoly neměly postupovat (diskriminačně zájemce odmítat) a kde mohou najít další informace a podporu, pokud si nebudou vědět rady. Zároveň dávám ministerstvu ke zvážení vytvoření krátkého instruktážního videa na sociální síť, jehož obsahem by byly totožné informace. Pokud by se ministerstvo rozhodlo vytvořit video, dovoluji si připomenout, že by mělo být přístupné pro lidi se sluchovým postižením (tlumočené do českého znakového jazyka a opatřeno titulky).

D.2 Doplnění informací do prezentace ze zdokonalovacího školení pro zkušební komisaře

Centru navrhuji, aby se jeho zástupce v přiměřeném čase spojil s organizacemi³⁶ a požádal je o **zpětnou vazbu k prezentaci pro zkušební komisaře**, která byla připravena pro účely tzv. zdokonalovacích školení. Jakkoliv nechci předjímat návrhy a doporučení, která přednesou samotné organizace, domnívám se, že by zkušební komisaři měli především vědět, že se mohou setkat u zkoušky s různými lidmi se sluchovým postižením a že ne vždy budou žadatelé používat stejný komunikační systém. Příkladný výčet těchto situací bych považoval za dostačující. Jelikož se jedná o zdokonalovací školení, bylo by vhodné do prezentace doplnit odkazy na materiály o sluchovém postižení a kontakty na organizace, které mohou zkušební komisaři v případě zájmu využít.

D.3 Projednání tématu s organizacemi

V neposlední řadě ministerstvu doporučuji, aby v rámci svých pravidelných jednání s organizacemi o změnách v právní úpravě, které se týkají posuzování zdravotní způsobilosti, **projednalo své metodické doporučení** a podle výsledků jednání přijal další odpovídající opatření.

35 Ustanovení § 21c odst. 1 písm. a) zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

36 Viz poznámka pod čarou č. 2.

E. Informace o dalším postupu

Stanovisko zasílám ministerstvu, Asociaci, Centru a jednotlivým organizacím. **Budu rád, pokud mě budou informovat do 45 dnů o svém stanovisku k celé problematice a plánovaných či přijatých opatřeních.** O svých obecných zjištěních budu přiměřeným způsobem také informovat veřejnost ve smyslu § 23 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv. Monitorování práv lidí s postižením (nejen sluchovým) nemá povahu šetření,³⁷ ale respektujícího dialogu různých aktérů, jehož hlavním cílem je proměnit práva zaručená Úmluvou v žitou skutečnost. Věřím, že se nám to v předmětné otázce společně podaří.

Brno 20. září 2022

JUDr. Stanislav Křeček v. r.
veřejný ochránce práv
(stanovisko je opatřeno elektronickým podpisem)

37 Srov. § 14–20 zákona o veřejném ochránci práv.